

HØGSKOLEN STORD/HAUGESUND

Høring – forslag til endringer i opplæringslov og privatskolelov – Kompetanseregler m.m.

Viser tilhøringsnotat av 19.10.2010. Vedlagt følger hørings svar på pkt 2: "Kompetansekrav for undervisning" med utgangspunkt i avsnitt 2 s. 11:

Departementet ønsker at høringsinstansene særlig uttaler seg om hvorvidt de mener at nye kompetansekrav knyttet til undervisningen i de enkelte fag, bør innføres på alle trinn og i alle fag"

St.meld. nr.11 (2008-2009) slår fast som et av de sentrale forslagene at det stilles krav om kompetanse til de fag en lærer skal undervise i. Både høringsnotatet og St. meld.nr. 11 slår fast at lærerens faglige og metodiske kompetanse er nødvendig og at "god fagbakgrunn er nødvendig for å kunne motivere og formidle kunnskap med tyngde, trygghet og entusiasme"¹. Dette er bakgrunnen for den spesialiseringen de nye grunnskolelærerutdanningene er bygd på og den premiss studentene er tatt opp på.

Grunnskolelærerutdanningen 5-10 har hatt størst rekruttering i 2010/11 i forhold til utlyste plasser. Dette kan ha sammenheng med det tydelige faglige fokuset utdanningen har fått. Det er derfor grunn til å tro at studentene har en forventning om å få undervise i de fagene de faktisk har kompetanse.

Kunnskapsdepartementet nedsatte 06.10.10 en arbeidsgruppe som skulle "utrede et forslag til hvordan de praktiske og estetiske fagene kan utvikles innenfor de nye grunnskolelærerutdanningene." Arbeidsgruppen ble ledet av Høgskolen Stord/Haugesund og besto i tillegg av deltakere fra Høgskolene i Nesna og Telemark. Arbeidsgruppen har gitt følgende uttale vedr kompetanseforskriften:

Departementet har sendt på høring forslag til endringer i opplæringslov og privatskolelov, herunder forslag til kompetansekrav for undervisning. I tråd med St.meld. nr. 11 (2008-2009) og prinsippene i de nye grunnskolelærerutdanningene, foreslås her å knytte kompetansekrav til undervisningen i tillegg til eksisterende krav til kompetanse for tilsetning. Departementet uttaler at konkrete kompetansekrav for å undervise skal sikre elevene en undervisning av høyere faglig og pedagogisk kvalitet enn tidligere. Å knytte kompetansekrav direkte til undervisningen vil bidra til at de som underviser i bestemte fag har en høyere formalkompetanse i fagene, i tillegg til å ha en spesialisert

¹ Høringsnotat om forslag til endringer i opplæringslova og privatskolelova, s.4

pedagogisk og fagdidaktisk kompetanse rettet mot de aktuelle årstrinn. Videre sier departementet at lærere utdannet gjennom grunnskolelærerutdanningene vil ha større grad av faglig fordypning enn det den tidligere allmennlærerutdanningen vanligvis ga. For at lærernes pedagogiske spesialisering og faglige fordypning skal komme elevene til gode, må kompetansekravene knyttes til det å undervise i fag. Det foreslås derfor en ny bestemmelse i opplæringslovens § 10-1 med krav om at den som skal undervise må ha relevant kompetanse i bestemte fag og for de aktuelle årstrinn.

Arbeidsgruppen støtter så langt departementets forslag og forventer at det ut fra dette resonnement **må komme kompetansekrav i alle fag for hele det 10-årige løpet i grunnskolen**. Det blir etter arbeidsgruppens mening en logisk brist i forhold til kompetanse knyttet til undervisning når høringsforslaget innebærer at det kun skal stilles krav om 30 studiepoeng for fagene norsk/samisk og matematikk på barnetrinnet, mens kravet til 60 studiepoeng opprettholdes i norsk/samisk, matematikk og engelsk på ungdomstrinnet og øvrige fag bare skal ha krav om fag 30 relevante studiepoeng på dette trinnet.

Forslaget til kompetanseforskrift deler på denne måten fagene i grunnskolen inn i et A-lag der det kreves fagkompetanse, og et B-lag der det ikke stilles krav om skolefaglig kompetanse. Forslaget tyder på at departementet neppe tror at de nye grunnskolelærerutdanningene vil klare å rekruttere fagkompetanse til grunnskolen i alle fag i tråd med grunnskolens behov, og/eller at kompetanseforskriften må tilpasses en norsk virkelighet med mange små og fådelt skoler.

Dersom det ligger slike pragmatiske forhold til grunn for forskriften, hvordan blir det da mulig å etablere en målsetting for grunnskolen som sikter mot å utvikle og tilføre lærerkompetanse som skal legge til rette for oppnåelse av kompetansemålene i grunnskolens skolefag?

Etter arbeidsgruppens syn bør en kompetanseforskrift etablere et prinsipp som slår fast at alle barn har rett på å få lærere med kompetanse i alle fagene de underviser i. Arbeidsgruppen vil hevde at dette må være hovedregelen og at det heller må gis dispensasjon fra forskriften i skoler der det er problemer med å skaffe kvalifisert personale. Det vil gi et logisk samsvar mellom nasjonale læreplaner og forskrifter som skal sikre gjennomføring av slike planer og være mer ryddig enn å stille kompetansekrav som signaliserer at noen fagområder har et B- preg.

I de aller fleste norske kommuner finnes i dag faglærere i praktiske og estetiske fag i tilknytning til kulturskole og andre fritidsarenaer for barn og ungdom. Denne kompetansen brukes ofte eksklusivt på et mindre antall barn i ulike fritidsaktiviteter og kan, gjennom opprettelse av kombinerte stillinger i for eksempel grunnskole, kulturskole og SFO, bidra til at flere grunnskoler får dekket sitt behov for lærerkompetanse i de praktiske og estetiske fagene. Samtidig kan en løse problemene mange av disse lærerne har med flere små deltidsstillinger.

Arbeidsgruppen mener derfor at et mer helhetlig blikk på norske kommuners kompetansesituasjon i praktiske og estetiske fag også gjør det praktisk mulig å stille følgende krav om lærerkompetanse i praktisk og estetiske fag:

- minimum 30 relevante studiepoeng for å undervise i musikk, kunst og håndverk, kroppsøving og mat og helse på barnetrinnet

- minimum 60 relevante studiepoeng for å undervise i musikk, kunst og håndverk, kroppsøving og mat og helse på ungdomstrinnet

Et viktig argument for å stille disse kompetansekravene til lærere som skal undervise i de praktiske og estetiske fagene, er fagenes utøvende, praktiske og ferdighetsmessige karakter. Det er vanskelig å se for seg gode musikk lærere som ikke kan spille et instrument eller behersker enkle former for komponering, en god kunst- og håndverklærer som ikke kan tegne, sy eller bruke en høvel, eller en god kroppsøvingslærer som ikke selv kan utføre de ferdighetene eleven forventes å utvikle i faget. Det er særlig vanskelig å se for seg en god småskolelærer som ikke har faglig beredskap til å møte og bygge videre på de erfaringene og kompetansene de aller fleste barn har med seg fra barnehagen, erfaringer med lek, musikk, sang, dans og bevegelse, drama og fortelling, farger og materialer gjennom egen skapende handling og i samspill med andre. Dette er ferdigheter som må utvikles over tid. Og, vi minner igjen om at siden mange lærerstudenter ikke har hatt disse fagene i videregående skole, starter de lærerutdanning med særlig lav studiekompetanse i disse fagene. Dette må det også kompenseres for i kompetanseforskriften. Med krav til kompetanse i alle fag læreren skal undervise i, vil faglærerne trolig stille mer på linje med GLU- lærerne for tilsetning, og dette vil i sin tur berike grunnskolen, ikke minst på de laveste trinnene, der kompetansesvikten er aller størst i flere fag.

Kompetanseforskriften reiser ikke bare spørsmålet om hvilken kompetanse som skal kreves i fagene, men også hvilke utdanninger som skal kvalifisere for de ulike trinn og skoleslag. Vi merker oss at departementet har startet arbeidet med både faglærerutdanninger, PPU, integrerte 5-årige lærerutdanninger og yrkesfaglærerutdanninger under overskriften Lærerutdanning 8-13. Dersom dette er et signal om at disse utdanningene ikke lenger skal kvalifisere for de lavere trinnene i grunnskole, vil konsekvensen bli en ytterligere svekking av lærerkompetansen i praktisk og estetiske fag i grunnskolen, i særdeleshet på barnetrinnet. Vi velger å tro at dette ikke er departementets intensjon, og vil presisere at det er behov for ulike typer lærere innenfor de praktiske og estetiske fagene: Glu- lærere, faglærere i musikk, dans, drama, formgivning, kunst og håndverk eller kroppsøving og lærere med kunstutdanning og PPU. Arbeidsgruppen mener at følgende prinsipper må legges til grunn for den videre gjennomgangen av de ulike lærerutdanningene:

Jo større faglig fordypning, desto større pedagogisk og didaktisk bredde –

relatert til trinn, skoleslag og aldersgrupper

Vi skal gi et eksempel: en lærerutdannet musiker fra Norges musikkhøgskole har fra 180 til 360 studiepoeng i musikk. Pedagogikk og fagdidaktikk (i PPU eller i en integrert fireårig bachelor) er innrettet mot klasseromsundervisning i hele grunnskolen, mot instrumental- og ensembleundervisning i kulturskole og mot utøvende og musikkteoretiske fag i programområdet musikk, dans og drama i videregående opplæring. Dette er mulig å få til fordi fagkompetansen hos disse lærerne er så høy. Det ville være dårlig kompetanseutnyttelse dersom en slik lærer kun var kvalifisert til å undervise trinnene 8-13, særlig sett i lys av grunnskolens kompetansebehov og det stadig voksende samarbeidet mellom grunnskole og kulturskole, utvikling av kulturskolen som ressurscenter og intensjonene i Kulturskoleløftet.

Tilsvarende vil det være for lærerutdannede kunstnere innenfor andre kunstdisipliner, utdannet fra eksempelvis kunsthøgskolene. Likeledes bør de treårige faglærerutdanningene kvalifisere for hele det 10-årige grunnskoleløpet og for kulturskolen/frivillige opplæringstilbud. Formelt vil disse også kvalifisere for videregående opplæring, men her vil det normalt kreves masternivå for tilsetning, i alle fall i kunstoffagene.

Vi har i tillegg foreslått å videreføre den fireårige faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag med en innretning mot grunnskolens 1-7 trinn. Denne vil i tillegg kvalifisere for breddeorientert undervisning i kulturskolen og i SFO. Det er ved å betrakte dette helhetlige bildet og legge ovenfor nevnte prinsipp til grunn, at vi ser mulighetene for å kunne realisere de kompetansekravene som vi her foreslår for praktisk og estetiske fag i grunnskolen. ²

Utdanningsdirektoratets tallmateriale for 2009 viser at andelen undervisningspersonale uten godkjent utdanning nesten har doblet seg i perioden 2005-2006 til 2009-2010.³ I henhold til rapporten utgjør det ikke en stor andel samlet sett, men det har vært en markant økning og andelen er høyest på 1.-4. trinn. Sammenholdt med den nasjonalt svakere enn ønskelige rekrutteringen til grunnskolelærerutdanningen for 1.- 7. klasse for studieåret 2010/2011, er dette et tydelig varsko om en mulig sviktende rekruttering til de laveste trinnene. Skal vi følge opp intensjonene i St.meld.nr.11 er det nødvendig med stimuleringsiltak for å få flere studenter til å ta denne utdanningen slik at alle elever får tilgang på lærere som er spesialiserte for tidlig innsats og begynneropplæring. Dette er ikke minst viktig i distriktene. Utdanningsspeilet viser til en økning i antall kommuner som har en relativ høy andel lærere uten godkjent utdanning. Høyest andel lærere uten godkjent utdanning er det i små kommuner med spredt bosetning⁴. Dette er selvsagt en stor utfordring, men svaret kan ikke være å gå på akkord med kunnskapen om at læreren og hennes kompetanse er av betydning for elevenes læringsutbytte. Elevene må ha lik rett til utdanning på alle skoler i hele landet, og det må i utgangspunktet stilles krav til kompetanse i alle fag det skal undervises i og på alle trinn.

Konklusjon:

Eleven må ha lik rett til utdanning på alle skoler i hele landet, og det må i utgangspunktet stilles krav til kompetanse i alle fag det skal undervises i og på alle trinn.

Stord, 10.01.2011

Egil Eide

Liv Reidun Grimstvedt

Rektor

Dekan, avdeling for lærerutdanning og kulturfag

Høgskolen Stord/Haugesund

² Praktiske og estetiske fag og lærerutdanning – en utredning fra en arbeidsgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet i samarbeid med høgskolene i Nesna, Telemark og Stord/Haugesund, s. 51-53

³ Utdanningsspeilet 2009, Tall og analyse av grunnopplæringen i Norge, Utdanningsdirektoratet 2010, s. 37

⁴ Ibid s. 37